

könyvkötészet régi állását nálunk, alapul vévén a kiállításon beküldött példányokat. A német példányoknak ez iparágra is nagy befolyása volt, de nem kizárólagos, s régi könyvkötőink gyakran a francia, olasz minták után indultak: de ezek mellett s ezek befolyásával egy hazai iskola is fejlődött.

Még meg kell említnem, hogy magyar amateurök is részt vettek a kiállításban, s számokra egy külön osztály tartatott fel. — Ez is igen sok anyagot szolgáltatott bibliographiai tanulmányoknak.

Általában az elért bibliographiai eredmények értékesítése most fogja kezdetét venni a kiállítás bezárásával. A tanácskozássok ez irányban már megkezdődtek, s miután a felhasználandó anyagnak jelentékeny része már kész, — a tervbe vett munkák kiadása rövid idő alatt meg fog kezdetni.

A LEGRÉGIBB MAGYAR ERDÉSZETI MUNKA 1656-ból.

Közli: **Dietz Sándor.**

Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« a magyar bibliographiában új aerát nyit meg. De e kitűnő alapvető munka csak úgy lesz az irodalom közkincsévé, ha az itt felsorolt könyveket szakfériaink tüzetesen tanulmányozzák s irodalomtörténeti szempontból feltűntetik, hogy hazánkíai a XVI—XVIII. században mily tevékenységet fejtettek ki egyes tudományszakok művelésében, s hogy műveik mennyire állják ki a külföldi hasonló termékekkel a versenyt.

Én ezuttal egy magyar erdészeti munkát kívánok e folyóirat hasábjain bemutatni, mely Szabó Károly említett bibliographiájában ugyan fel van sorolva, de irodalomtörténeti szempontból, mint első magyar erdészeti munka ekkorig még tudtommal méltányolva nem volt.

A munkát az országos könyvkiállításon volt alkalmam tanulmányozni. Részletes leírását itt adom.

Előre bocsátom, hogy a munka az Erdélyi Múzeum tulajdona s ekkorig csak egyetlen egy példányban ismeretes. Címe a következő:

»Az Fenyőfának hasznos voltáról és a Sendelytsinálóknek kellemetes és hasznos munkájokról való Historia. Melly szereztett és mostan kibotsáttatott Oroszhegyi Mihály Deák által. An. 1655.« Colophon: Nyomtatott 1656. esztendőben.

Az egész művecske 6 4-edrétű levélből áll. Külön címlapja nincs és mint Szabó¹⁾ megjegyzi, nem is volt, — de betűi, papirosa, s nyomdai kiállítása után ítélve kétségtelennek tartja, hogy Lőcsén nyomtatott. Szerzője Oroszhegyi Mihály Deák, ki magát művecskéje utolsó versében ekképen mutatja be:

»Engemet Mihálynak
hínak most Zetelakán
Mint ez Historia elei mutatja, az versfejek tá-
jékán az kik ráatalálnak,
Vagy Oroszhegyit kérdezd és megtalálász
a Nagy Kükülő partján.«

A versek fejében pedig áll Mikhael Eannaci? vajjon az Oroszhegyi előnév-e, vagy az Eaennei felvett név-e; a mű címéből nem dönthető el.

A művecske a históriás énekek mintájára versekben van írva. Még a prózai rész is verseknek megfelelő beosztással bír. Érdekes a művecske tartalma, melyben a szerző a fenyőnek hasznos voltáról és a zsendely készítés kellemetességéről és hasznosságáról ír, mi által művét erdészeti irodalmunk első zsengejévé avatta. Tartalma két részre oszlik.

Az első rész bevezető soraiban a szerző panaszkodik a szakirodalom elhagyottsága felett, mondván: »Minden rendek látván miként munkálkodnak, hivatalyok szerént dolgokban eljárnak, de csak az Poeták semmit nem ujitnak, az fák hasznáról semmit is nem irnak.« Ezt jóvá teendő »keresi el apatt tentáját s beléje mártja megszáradt pennáját.«

S hogy olvasóját előre tájékozza, műve célja felől, azt röviden körvonalozza: »az felett tzelomban irok, csak

¹⁾ Szabó K. Régi magyar könyvtár. 1879. Budapest 384 l.

az fákról, az kit nevezek szőlők tsak mind ar-
ról, és épületeinek nagy sok hasznairól, az
kik ezt mivelik arról.»

Ezután számos hasznos fát említ fel, s »az ő mivolto-
kat midőn meggondolom, hasznát némelyek-
nek gyakran tapasztalom, de ha mindeniket
ugyan megvizsgálom, nem utolsónak az fenyő
fáttalálom.« Hosszan elősorolja a fenyőfa alkalmazásának
módjait, de mindig kedves, az életből vett példákkal illusztrálva
azokat, így pl. »Fenyőfában kezd edeleit éltednek,
hogy bőltstöt tsinálnak abbol testetskédnek,
abban is végezed végétéletednek, mert sellyét
tsinálnak abból holt testednek. Mindezeknél fogva
»Titulussát ezért ím ezt adom annak: Mivel Malommes-
ter Átsoknak hadnagyok, szárnyas madarak-
nak az Sólyom az urok, az fene vadaknak Orosz-
lány királyok, az fáknak fenyőfa legyen az
Tsászárok.«

A második részben a szerző a zsindey készitést ös-
merteti, bár csak nagyjában, de teljes szakértelemmel. Előbb
azonban a zsindey szükségességét bizonyítja. A készitést, mely-
nek »művelése jobb részt két karban áll, edgyik mi-
velője ennek Sendelyt tsinált, az másik pe-
niglen desszka metszésben áll, ez nem igen
hasznosb egyik az másiknál.« — Pontról-pontra is le-
írja s egyszersmind elősorolja az ahhoz szükséges szerszámokat
is mondván, »szükség ám ehhez faragó, kés s ho-
rony, az mellé fűrész, kitszükség jól megvonj
s nagy rodalló fejsze, kinek éle vékony, hogy
a fenyőfában légyen haladékony.«

Elmondja a fa levágatását, az erdőből való kiszállitását, s
usztatást. Végül pedig ajánlja a zsindey olcsóságáért. De ma-
gáról sem feledkezik meg s irói díj fejében kiköti, hogy »Jó
Sendely tsinálók lám megditsérélek, a több mű-
veseken hátolnem tevélek, sőt az munkátokért
földig emelélek, ne feledkezzetek meg ti is
rólam kérlek.

De mindnyájan kik itt Zetelakán laktok,

az Sendely tsinálást kik gyakoroljátok, vagy száz Sendelyel meglátogassatok, azt jó kedvvel veszem tőletek ha adtok.»

Az egész művecske, mint a közlött mutatványokból is ki vehető, se nem tulajdonképeni szakmunka, se nem valódi költemény, utóbbinak gyarló, előbbinek pedig hiányos s kevésbé részletes. Inkább népszerű költeménynek látszik, mint azt fentebb is említém, de az akkori kor irányának megfelelőleg az oktatót, a tanulságot tárgyalja, s a száraznak látszó dolgot kellemes formában, elbeszélő modorban tárgyalja.

Tulajdonképeni célja volt a fenyő hasznáról és a zsendely készítés kellemes és hasznos voltáról írni, de hogy ezt tehesse, ki kellett emelnie a fenyőfát más fák közül, valamint a zsendely készítését is le kellett írnia.

Célja tehát eredetileg nem az volt, hogy erdészeti munkát írjon, de hogy kitűzött célját elérhesse, kerülőt kellett tennie, s nagy részben erdészeti tárgygyal kellett foglalkoznia, s e miatt tartható műve erdészeti szakmunkának.

Az erdészeti irodalmunkban azért bír különös fontossággal, mert a fákról s általán erdészeti tárgyokról írott munkáknak, — legalább csekély tájékozottságom szerint — legelseje, úgy, hogy tulajdonképen művel kezdődik nálunk a magyar erdészeti irodalom.

Nyelve bár régies s laza mondatszerkezettel bír jól s könnyen érthető, alig egy-két szó kivételével pl. kukrejt.

Műkifejezései mint fentebb is említém, meglepően helyesek, jeles nyelvérzékről tanuskodnak, s többnyire olyanok, melyeket ma is használunk, sőt ujabb kerestettek csak elő. Általában a szerző művének minden sora elárulja, bár nem említi, hogy az erdészetnek lelkes barátja stovábbá, hogy az erdészettel, illetve erdészeti iparral szeretett foglalkozni s azt behatóan ismerte. Fájlnunk kell csak azt, hogy jártasabb író nem volt.